

ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

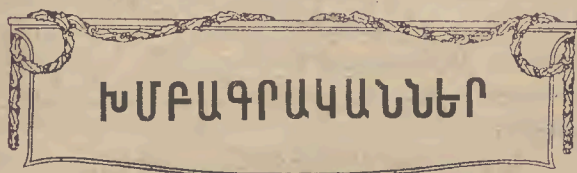
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ, ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԿԸ.

— 4. ՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆԻՍ 12, 1915 —

ԹԻԻ 24

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ. Սողոմոն եւ Եղիա . — Աղօթ . — Յիսկեղի զՅիսուս Քրիստոս . — Կրօնի Դպրոց Մր . — Արխուդովի Զախողուածր . — Բարեգործութիւն Առանց Փողի Կամ Թմբուկի . — Գերմանական Դաստիարակութիւն, Փրոֆ. Յ. Յ. Մանիսաճեան . — Լուցկիի շաւարագործութիւնը . — Լուրեր :

ՍՈՂՈՄՈՆ ԵՒ ԵՂԻԱ

Սողոմոն եւ Եղիա Գ թագ. գիրքին երկու մեծ գէմքերն են : Անոնք մեր առջեւ կեանքի երկու գաղափարական կը պարզեն եւ զանոնք այնպէս կը լուսաբանեն որ կրնանք դիւրաւ հասկնալ անոնց արժէքը թէ՛ իրենց ընթացքին եւ թէ՛ իրենց վերջնական վախճանին մէջ :

Ամէն ալ գաղափարականներ ունինք մեր կեանքին համար : Թերեւս բնաւ մէկուն խօսած չենք անոնց վրայ, թերեւս մենք իսկ ազօտ գիտակցութիւն մը միայն ունինք անոնց վրայ : Այսու ամենայնիւ կ'ազդեն անոնք մեր կեանքերուն եւ պիտի շարունակեն ազդել մինչեւ ցվերջ : Մարդ մը, «իւ սրտին մէջ ինչպէս կը մտածէ, այնպէս է» Ուրեմն ո՛րչափ կարեւոր է գիտնալ թէ մարդկային գաղափարականներն ի՞նչպէս ազդած են անցեալին մէջ : Ահաւասիկ Սք. Գրոց անվերջանալի շահեկանութեան եւ յարգին մէկ աղբիւրը : Վասն զի այն կուտայ մեզի տարբեր դարերու եւ տարբեր

երկրներու մէջ ապրող մարդոց կենսագրութիւնները եւ նկատելով զանոնք իրենց նկարագրին կայակէտէն՝ կը ներկայացնէ մեզի իբրեւ հետեւելի օրինակներ կամ Աստուծոյ հետի ապրիլ փորձողներու աղէտները ցոյց տուող ազդարարութիւններ :

Արդ, տարբեր կան Սողոմոնի կեանքին մէջ որ խորապէս կ'ազդեն երիտասարդին : Գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար շատեր երբեմն իբրեւ գաղափարական կ'ունենան կարգ մը բաներ որոնց փորձն առաւ ան :

Հարուս եր : Գ թագ. գիրքին հեղինակը զգուարութիւն կը կրէ Սողոմոնի հարստութիւնն ու փռօքը արտայայտող բառեր գտնելու համար : Այնուհետեւ Իսրայէլի պատմութեան մէջ միշտ այնպէս կ'արժուեցաւ թէ ան հարստութեան բարձրագոյն կատարն հասաւ : Իր անձնական եկամուտն էր 666 տաղանդ ոսկի, գրեթէ 4 միլիոն Անգլ. ոսկի : Կռածոյ ոսկիէ 200 վահան ունէր, իւրաքանչիւրը 3 միասն ոսկի պարունակող, եւ այս ամէնը դրաւ Լիբանանի անտառին տունը : Ոսկի 12 առիւծներով իր փղոսկրէ եւ ոսկիէ աթոռը ամենափառաւորն էր իր տեսակին մէջ : Սողոմոնի խմելիքի բոլոր ամանները ոսկի էին : Արծաթէ չկար, վասն զի արծաթը բանի տեղ չէր դրուեր Սողոմոնի օրով : Առեւտրական խոշոր նաւեր ունէր Միջերկրականի եւ Կարմիր Ծովու մէջ, եւ այդ նաւերով

կը բերուէին անոր կապիկներ եւ սիրամարգներ ոսկիով, արծաթով եւ փղոսկրով հանդերձ։ Ամբողջ երկիրն ընծայ կը բերէր արծաթէ ամաններ, ոսկիէ ամաններ, հանդերձներ, զէնքեր, խուսկեր, ձիեր ու ջորիներ։ 1,400 կառք ունէր եւ 12,000 ձիաւոր, նորութիւն մը Իսրայէլի մէջ։ Երուսաղէմի մէջ արծաթը քարերու պէս հասարակ բան դարձուց, եղեւնափայտն ալ շատութենէն՝ դաշտի մոլաթղենիներուն պէս։ Երբ Սաբայի թագուհին տեսաւ անոր պալատը, անոր սեղանին կերակուրները, անոր ծառաներուն բնակարանները եւ սպասաւորներուն կայնուածքը, անոնց հագուստները եւ անոր մատուցակները, ու Տէրոջը տունը ելլելու սանդուխը, ճոխութեան ու պերճանքի վարժուած ըլլալով հանդերձ խելքը զլսէն գնաց։ Այսպէս Սողոմոն իր հարստութեամբ կը գերազանցէր երկրի բոլոր վեհապետները։

Բագնարդիւն, յաջող էր։ Դործ կը տեսնէր։ Այսօր այս առաքելութիւնը աւելի յարգի կը թուի քան ոեւէ ուրիշ բարեմասնութիւն։ Ան իր իշխանութիւնը նոր հիմի մը վրայ կազմակերպեց եւ յաջողութեամբ գործադրեց իր ծրագիրը։ Տուրք հաւաքեց ամբողջ Իսրայէլէն եւ անդուլ բերաւոր մարդիկ աշխատեցուց առեւտրական զարգացման, զինուորական ուժի բարգաւաճման, անձնական պալատներու եւ Աստուծոյ երկրպագութեան յատուկ տաճարին շինութեան իր ծրագիրները գործադրելու համար։ Տաճարին շինութիւնը իր ամենամեծ գործն եղաւ։ Սակայն ծաղկեցուց նաեւ ցամաքային եւ ծովային առեւտուրը եւ զինակցութիւններ կնքեց ուրիշ վեհապետներու հետ, այնպէս որ Յուդա եւ Իսրայէլ Սողոմոնի օրով Դանէ մինչեւ Բերսաբէէ ապահով ապրեցան, ամէն մարդ իր որթին եւ թղենիին տակ։

Հռչակաւոր էր։ Ասոր դասական ապացոյցն է այցելութիւնը Սաբայի թագուհիին, որ Երուսաղէմ եկաւ խիստ շատ հանդէսով, խուսկեր, ու խիստ շատ ոսկի ու պատուական քարեր բեռնած ուղտերով, անձամբ ստուգելու համար թէ ինչ որ իր երկրին մէջ լսած էր՝ ճշմարիտ էր թէ ոչ։ Ամէն ինչ տեսնելէ ետեւ յայտարարեց թէ կէսն իսկ պատմուած չէր իրեն։ Սողոմոնի երջանկութիւնը անոր համբաւէն աւելի էր։ Ոչ միայն իր օրով, այլեւ յաջորդ բոլոր դարերուն մէջ, անոր անունը համար

բաւաւոր եղաւ զբաւոր թէ անգիր պատմութեան մէջ։

Հաճոյքի անհրաժեշտ ամէն միջոցներն ունէր եւ առատութեամբ։ Ինչ բանի որ իր աչքերը ցանկային՝ կ'առնէր, իր սիրտը ոեւէ ուրախութենէ չէր զրկեր։ Մարմնաւոր ամէն տեսակ վայելքներ, մտքի հաճոյքները, այն ժամանակի ճարտարապետական ու երաժշտական գեղարուեստներուն հաճոյքները, կրօնական փառաւոր պաշտամունքի, պալատական մեծաշուք արարողութիւններու հաճոյքները, մեծ հարստութեան եւ աշխարհահռչակ համբաւի հաճոյքները, իրենց բոլոր այն տեսակներով որ ամենացանկալի են մարդոց, ունէր ան քանակի թէ որակի կողմէ ամենաբարձր աստիճանով։ Գեղեցիկ էր կերպարանքով, օժտուած էր պերճախօսութեան ձիրքով եւ անսահման ազդեցութիւն ունէր մարդոց վրայ։ Յետագայ դարերու աւանդութիւններուն համաձայն ոգինեւրու աշխարհն ալ անոր տրամադրութեան տակ էր։ Անոր ոչինչ կը պակսէր այն բաներէն որ կը կարծուի թէ մարդը կ'երջանկացնեն, ոչինչ այն բաներէն զորս աշխարհ ստանալ կը ցանկայ տեսնելու։

Բաց աստի, Սողոմոն այնքան իմաստուն էր որ առակի կարգ անցաւ իր իմաստութիւնը։ Աստուած անոր իմաստութիւն եւ սրտի մեծութիւն տուաւ ընդարձակ չափով։ Բոլոր մարդոցմէ աւելի իմաստուն էր։ Անոր իմաստութիւնը արեւելքի բոլոր որդիներուն իմաստութենէն եւ Եգիպտոսի բոլոր իմաստութենէն աւելի էր։ Երկրի բոլոր ժողովուրդներէն մարդիկ կու գային Սողոմոնի իմաստութիւնը լսել։

Արդ, տարակոյս չկայ թէ չատերս մեր ապագայ կեանքին վրայ խորհելու եւ ծրագրելու պահուն կը յուսանք թէ մեզի ալ մեծ մասամբ պիտի վիճակին այն բաները զորս այնքան առատօրէն ունէր Սողոմոն, այն է՝ իմաստութիւն, հաճոյք, համբաւ, յաջողութիւն եւ հարստութիւն։

Սակայն ճիշտ հոս հարցնենք թէ ի՞նչ եղաւ այս ամէնուն արդիւնքը Սողոմոնի վրայ։

Երեք անգամ երեւցաւ Աստուած Սողոմոնի։ Նախ անոր թագադրութենէն անմիջապէս ետեւ, երբ վերին առաջնորդութեան մը պէտքն զգալով Աստուածային իմաստութիւն խնդրեց եւ առատօրէն պարգեւեւեցաւ անոր

հանդերձ հարստութեամբ եւ պատուով, եւ երկար կեանք խոստացուեցաւ, եթէ Աստուծոյ օրէնքները պահէր:

Երկրորդ, տաճարին նուիրումէն ետեւ, երբ Աստուած ցոյց տուաւ թէ կ'ընդունի տաճարը, բայց երկար ու խիստ խրատ մը աւելցուց անհնազանդութեան դէմ եւ ահարկու պատիժներ ու սպառնալիքներ այն պարագային երբ այդ խրատները չյարգուէին:

Երրորդ, երբ Սողոմոնի սիրտը մոլորեցաւ իր օտարազգի կիներուն ազդեցութեան տակ, որոնք դադրեցուցին զայն ճշմարիտ Աստուածը պաշտելէ եւ դարձուցին կուռքերու: Այս անգամ Աստուծոյ պատգամը կարճ ու խիստ եղաւ: Կարգա Գ Թագ. տաճարմէ կերորդ գլուխը:

Սողոմոնի կեանքին մէջ Աստուածային այս երեք երեւումներն իյայտ կը բերեն նկարագրի ներքին վատթարացում մը, որ անշուշտ տեղի կ'ունենար, մինչ անոր արտաքին կեանքն հետզհետէ կը շքեղանար: Սկիզբը անոր շարժառիթները բարձր եւ անշահախնդրական կը թուին: Սակայն կը պակսէր նկարագրի ոյժը, որ անհրաժեշտ էր դիմադրելու համար իր ընտրած կեանքին բարոյական ճնշումին: Աշխարհային այնպիսի կապակցութիւններ հաստատեց որ տակաւ դարձուցին անոր սիրտը առաջին օրերու գաղափարականներէն ու տեսլականներէն: Զանցըրաւ անուցանել իր հոգին, մինչ կը վայելէր բոլոր փառքը որով շրջապատուած էր: Բարձրօրէն ուշադրաւ օրինակ է ինք մեր Տէրոջ սախօսքին թէ հարուստին դժուար է Աստուծոյ արքայութիւնը մտնել: Հիմա մեր խօսքը անոր վերջնական փրկութեան վրայ է: Անօգուտ շատ տեսութիւններ յայտնուած են այդ հարցին վրայ: Մեզի չիյնար մարդոց յաւիտենական ճակատագիրները՝ որոշել: Սակայն, սա կայ ու կը մնայ թէ Սողոմոնի կեանքը ձախողեցաւ նկարագրի տեսակէտով, նաեւ իր ազգը տեւականապէս բարձրացնող ազդեցութեան տեսակէտով: Ընդհակառակն անոր փառքը, որ այնքան մանրամասնօրէն կը նկարագրուի Սբ. Գիրքին մէջ, քայքայիչ ու կործանիչ ոյժ մը եղաւ ժողովրդին մէջ: Կռապաշտութեան երուսաղէմի մէջ ներմուծումը աննկարագրելի չարիք գործեց ի վերջոյ:

ԱՂՕԹՔ

Զմուրեալ Ժողովար, Տէր. և մ. դասաւորութիւն զիս յատուան այցելութեան Բոյ, մարտաւր:

Կեցցէ անչն իմ, օրհնեացէ դէպ. և իրաւունքս օրհնեացն ինչ:

Մուրեցայ եւ որպէս զուսար կորուսեալ. ինչպէս զճառայս Բոյ. զի զպարտութեան Բոյ եւ ու ճառայոյ. և մ. դասաւորութիւն:

Որ մուրեցայ ի հօրէ Բոյմէ, հովն Բարի, ինչպէս զիս զմուրեալ. և արժանաւորեալ իրաւունքս ի հօր Բոյ, Բրեւար. և կեցո:

ՅԻՇԵՅԷՔ ԶՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍ

«Ասիկա ըրէք զիս յիշելու համար» Այս միակ համառօտ պատուէր կարծես աչքէ կը հեռացնէ ամէն ուրիշ անձ, ամէն ուրիշ բան, բովանդակ տիեզերքի մէջ: Սբ. Հաղորդութեան սեղանին առջեւ ոչ զոք կ'ուզենք տեսնել ու լսել բաց ի միայն Յիսուսէ:

Մենք մեր խաչեալ Տէրը յիշելու ժամանակներ ունենալու ենք, վասն զի ցաւալի կերպով տրամադիր ենք մոռնալ զայն: Շատ անգամ այնպէս կը շարժինք մենք որպէս թէ չունինք մեզի հոգ տանող պաշտպան մը եւ մեր քայլերուն առաջնորդող հովիւ մը: Կը մտաւտանջուինք կորստական ոչնչութիւններու համար եւ կը զայրանանք աննշան կորուստներու պատճառով, զարմանալիօրէն մոռնալով թէ ամէն բան մերն է եւ մենք Գրիստոսին, եւ Գրիստոս Աստուծոյ (Ա. Կոր. Գ. 28): Փորձութիւններու մէջ կը վճատինք եւ, որ աւելի ցաւալին է, ամօթալի մեղքեր կը գործենք, իւր թէ մեր Տէրը բոլորովին հեռու ըլլար մեր տեսողութենէն ու լսողութենէն: Վստահ եղէք թէ ան որ գիտէ թէ ի՞նչ կայ մարդուն մէջ՝ շատ իմաստուն ու կարեւոր կարգադրութիւն մը ըրաւ, երբ մեզի պատուիրեց ստէպ հաւաքուիլ ու զայս ընել իր յիշատակին համար: Աւելի լաւ է որ ամէն բանով և ազգական մոռնանք երկրի վրայ բան

Թէ մոռնանք զայն որ մեզ դժոխքէն փրկեց եւ մեր ոտքերը երկնից ճամբուն մէջ հաստատեց: Աւելի լաւ է մոռնալ ամէն ինչ որ երկրի վրայ սորվեցանք քան թէ թողուլ որ Քրիստոսի պատուէրները ելլեն մեր միտքէն: Մահամերձ ներու բոլոր վերջին խօսքերուն մէջ որ երբեք արձանագրուած են Սբ. Գրոց կամ Պատմութեան մէջ՝ ոչ մին աւելի պատշաճ կը գտնեմ մեր վերջին շունչին համար քան Գողգոթայի այն քաջասիրտ հաւատացեալին սա խօսքը. «Տէր, յիշէ զիս, երբ քու թագաւորութիւնն ուղի գաս»:

ԿՐՕՆԻ ԴՊՐՈՅ ՄԸ

Հիւսիս. Տաքութայի Պոթինո քաղաքին Երիցական Առաջին Եկեղեցիին հովիւ Վեր. Ճորճ Պարնըմ իր աղօթաժողովներուն շահեկանութիւնը կը պահպանէ աղօթաժողովի ժամէն ան միջապէս առաջ «Կրօնի Դպրոց» կոչուած դաս մը աւանդելով: Դպրոցին ուսումները ժողովրդային քուէով կ'որոշուին ժամանակ ժամանակ: Շրջանի մը նիւթը Երիցականութեան պատմութիւնն էր: Այս դասը աղօթասէր եւ երախտագէտ արամադրութեան մէջ կը դնէ ժողովուրդը:

Ձմրան ամենացուրտ օրերուն մէջ ժողովները տունէ տուն կ'ըլլան: Այս պատճառով հովիւը չնեղուիր ներկաներու սակաւութիւնէ, թէեւ թաքեալառնութեան աստիճանը զրոյցն 45 աստիճան վար ըլլայ ըստ Ֆարընհայթի: Դրպէն րոցը միջոց մը եղած է դեռատիները դուրս հանելու:

«Ձրի առեր էք, ձրի տուէք»: Ինչո՞ւ այսքան քիչ կ'զգացուի այս լեցունութիւնը: Ինչո՞ւ աւելի չվայելուի այն: Պարզապէս սա պատճառով որ ձրի չենք տար եւ մեր արդէն ունեցածը բաշխելով՝ տեղ չենք պատրաստեր նորա նոր օրհնութիւններու համար:

—Միսիոնար մը կը պատմէ թէ Ափրիկէի անտառքնակները ահագին հաւատք ունին հոգիի անմահութեան վրայ: «Կ'ըսեն անոնք թէ մեռեալները չեն մեռնիր իրօք, մարմինն անոնց համար հոգիին բնակարանն է: Մենք կ'ըսենք, 'Հանգեալ' Անոնք կ'ըսեն, 'Հասաւ'»

ՄԵԿՆԱԲԱՆԱԿԱՆ

ԱՔԻՍՈՂՈՄԻ ԶԱԽՈՂՈՒԱԾԸ

Բ թագ. ԺԸ. 1-15 Կ Դ. Դաս, Թուլ 4

Պատմութեան այս մասը շատ յստակ եւ շատ ազդու կերպով կը ցուցնէ մեղքի հետեւանքները: ԺԱ. Ե մինչեւ ԺԹ գլուխներուն մէջ խոշոր տառերով գրուած մեծ դասը սա է. «Ինչ որ մարդ մը կը սերմանէ, նոյնը պիտի հնձէ»: Դաւիթ կործանեց Քեռացի Ուրիայի երջանիկ տունը: Հոս ալ կը տեսնենք թէ ի՞նչ ախուր կերպով կործանեցաւ իր տունը:

Դաւիթ յոյժ շատ կը սիրէր իր Արիսողոմ որդին, թէեւ ան արժանի չէր իր հօրը սիրոյն: Դաւիթ յօժար էր, կ'երեւի, Արիսողոմի ներել նոյն իսկ իր մեծ անհաղանդութիւնը, որ այնքան յոռի արդիւնք տուաւ ամբողջ երկրին: Դաւիթի սէրը զայն տկարացուց որդւոյն հանդէպ իր ընթացքին մէջ: Արիսողոմ զղջումի տեւէ նշան կամ լաւագոյն կեանք մը վարելու տեւէ փափաք չյայտնեց: Այդ դիրքին մէջ, Դաւիթ պարտականութիւնն էր պարտուպատշաճ կերպով պատժել իր որդին: Սակայն Դաւիթ զգացած ըլլալու է թէ իր սիրեցեալ որդւոյն կործանման ինք պատճառ եղած էր իր անձնական օրինակով:

Միւս կողմէ, Արիսողոմ իր ստորնութեան համար չքմեղանք չուներ: Տղայք չեն կրնար արդարանալ իրենց ծնողները պախարակելով: Անտարակոյս աւելի դժուար է ուղիղ գործել, երբ աննպաստ է միջավայրը: Բայց հնար է ուղիղ գործել տեւէ միջավայրի մէջ: Նոյն իսկ եթէ չենք կարող գործել մեր անձնական ուժով, կայ Մէկը որ պատրաստ է օգնել մեզի:

Արիսողոմ յաղթուեցաւ եւ սպաննուեցաւ: Մեծ քարակոյտ մը դիզուեցաւ անոր անկենդան մարմինն վրայ, եւ անոր անունն ու յիշատակը նզովուեցան: Անոր յոյսն էր իր հօրը տեղն անցնիլ բռնի, հարստութեամբ, պատուով եւ երջանկութեամբ ապրիլ ընդ երկար եւ

յետոյ մեռնիլ ու թաղուիլ այն շիրմին մէջ զոր ինք շինած էր իրեն համար: Բոլոր այս ծրագիրները ձախողեցան, վասն զի նախ ինք ձախողեցաւ իր սրտին ծածուկ տեղերը: Անոր սիրտը ցանկութեան, նախանձու, հպարտութեան եւ ատելութեան բոյն էր: Ուստի եթէ մինչեւ իսկ յաջողէին անոր ծրագիրներն իր հօրը դէմ, իր կեանքը ձախողուած մը պիտի ըլլար: Սրտով մաքուրները եւեթ կը յաջողին ճշմարտագէտ:

Դաւթի վիշտն իր որդւոյն մահուան վրայ՝ շատ սրտաշարժ է եւ կը յիշեցնէ մեզի մեր Փրկչին արցունքները Երուսաղէմի վրայ: Աստուած չուզեր մեղաւորին մահը: Անոր մեծ վիշտ է տեսնել այնպիսիներ որոնք իր հնազանդ զաւակներն ըլլալու էին՝ այնպիսի չաւիղներու մէջ, որ անպատճառ դէպի կործանում եւ մահ կը տանին:

«Արիստղոմ պատանին ո՞ղջ է:» Կիրակնօրեայ դպրոցի մէն մի ուսուցիչ թող այս հարցումն ընէ իր աշակերտներէն իւրաքանչիւրին բարոյական ու հոգեւոր վիճակին նկատմամբ:

ՏՂԱՅՈՑ ԷՁ

ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՆՅ ՓՈՂԻ ԿԱՄ ԹՄԲՈՒԿԻ

Ամերիկեան մեծ քաղաքի մը գեղեցիկ թաղերէն մէկը չէր ան, այլ նեղ եւ ազտոտ փողոցներ ունեցող թաղ մը: Տունները հին էին, եւ ծուխը ու ժամանակը սեւցուցած էին զանոնք: Նպարավաճառի բազմաթիւ փոքրիկ խանութներուն դուրսի կողմը չարուած ապրանքները ճամբաները գրեթէ գոցած էին: Պատառատուն զգեստներով տղաքներ խումբ խումբ կը խաղային տուններուն դռներուն առջեւ: Այս ամէնը տարօրինակ միջավայր մը կը կազմէին երկու տիւկիներու համար, որոնք իրենց չըջազգեստները փափկութեամբ մը վեր բռնած՝ իրենց ոտքերուն ծայրերուն վրայ քալելով կ'աճապարէին փողոցին ծայրը հասնելու:

«Իրաւ որ, սիրելիս, բոլորովին անօգուտ էր մեր հոս գալը,» ըսաւ տիկիներէն մին՝ այն պահուն երբ կ'անցնէին պտղավաճառ Ա.ի խանութին առջեւէն:

«Այո, կը հաւատամ բարեգործական ձեռնարկներու օգտակարութեան եւ գիտեմ որ մեր պարտականութիւնն է աշխատիլ այս ժողովուրդը բարձրացունելու, բայց տես անգամ մը սա խեղճ մարդոց կեանքը, անասունի կեանք է այս, եւ ոչ այլ ինչ: Կը մտածեմ որ...»

«Անտարակոյս իրաւունք ունիք, տիկին, մենք ազտոտ անասուններ ենք,» գոչեց Ա. յստակ եւ զուարթ ձայնով մը:

Այս անակնկալ ընդմիջումին վրայ երկու անցորդները սարսուացին եւ խոռվեալ ակնարկ մը նետելով այս խօսքն ըսողին վրայ՝ սկսան հեռանալ գրեթէ վազելով:

Ա. աչքերովը անոնց հետեւեցաւ՝ հեզնոտ ժպիտով մը: «Երբ մենք բարձրանալու ըլլանք, ձեզի պէս մեծամիտները չեն որ այդ մասին պիտի օգնեն մեզի,» ըսաւ ինքնիրենը՝ քիթը բերանը ծռմուկելով:

Ա. խոշոր երիտասարդ մըն էր, կարմիր դէմքով, դեղին յօնքերով եւ կարճ կտրուած գոռոզ մազերով: Անոր ըսած խօսքը թէեւ կոշտ եւ տմարդի երեւցաւ երկու տիկիներուն, սակայն այդ միայն չնչին նմոյշ մըն էր իր բառամթերքին:

Քիչ յետոյ փողոցին ծայրի գործարանին սուլիչին ձայնը լսուեցաւ: Գործաւորներուն օրական աշխատութեան աւարտած ըլլալուն ազդանշանն էր այն: Մեծ բազմութիւն մը բանուորներու փոշոտ եւ իւղոտ հանդերձներով՝ դուրս կ'ելլէր այդ անագին շէնքէն եւ շուտ մը կը ցրուէր ամէն կողմ:

Ծերուկ մը, Բ. անուն, ձեռքերը գրպանը դրած՝ մասնորոշ կը շոյէր պզտիկ ծրարիկ մը որ իր շաքարթականը կը պարունակէր, եւ գոհունակութեան շունչ մը առնելով կ'ըսէր ինքնիրեն, «Այս շաքարթալ ազատեցայ այն վախէս որ ստէպ սիրտս կը կրծէր, եւ դոնէ հանգիստ օր մը եւս ունիմ առջեւ:»

«Է՛յ, նայինք, ծերուկս, դեռ ողջ առողջ կ'երթաս կու գաս, հէ՛,» ըսաւ Ա., իր սովորութեան համեմատ կատակելով, երբ ծերուկ Բ. իր խանութին առջեւէն կ'անցնէր:

«Ո՛հ, տակաւին այդքան ծեր չեմ,» պատասխանեց ծերունին, ինքզինքը շիտկելով եւ իր ալեւոր գլուխը շարժելով: «Այս բազմակներուն մէջ դեռ աշխատելու ոյժ կայ, ո՛յժ. տես անգամ մը, ի՛նչ մկաններ են ասոնք:»

«Կը տեսնեմ, բարեկամս, երկաթէ մկանսներ», պատասխանեց Ա. խնդալով, որովհետեւ կը գուշակէր ծերուկին խորհուրդը, թէպէտ այդ բիրտ երեւոյթով մարդէն չէր սպասուեր այդքան նուրբ ըմբռնում: Եւ յարեց, «Ահաւասիկ, պզտիկիդ համար ալ պանանա մը»:

Ծերուկն ընդունեց պտուղը եւ ճամբան շարունակեց: Միիթարուած կը զգար ան, քանզի թէ՛ իր գործելու կարողութիւնը կասկածի տակ չէր մնացած եւ թէ՛ իր թոռնիկն ալ մոռցուած չէր: Պզտիկ որբուկ Նորան իր մեծ հօրմէն զատ մէկը չունէր, անոր համար ամէն բան ծերուկին բազուկներուն ոյժէն կախում ունէր:

Գործատան մէջ ծուռ աչքով կը նայէին այն գործաւորներուն վրայ, որոնք իրենց առոյգ հասակն անցուցած էին: Ոմանք լսած էին վերակացուն երգնուը թէ ալ քիչ ատենէն պիտի վերջացունէ զառամեալներու հետ գործ ունենալը, եւ արդարեւ ամէն շարթու փոփոխութիւններ կը նշմարուէին: Պաշտօնեաներ որ իրենց ամբողջ կեանքը այդ գործարանին մէջ աշխատած էին, այլեւս չէին տեսնուեր եւ անոնց տեղերը օտարներ գրաւած էին:

Ծերունին այս ամէնը կը տեսնէր, բայց բան մը չէր ըսեր, քանզի կը զգուշանար իր վրայ ուշադրութիւն հրաւիրելէ: Բայց յաջորդ օրը գործատան բացուելէն իսկ առաջ խեղճ ծերուկին պատահեցաւ այն բանը որմէ կը վախնար:

«Ահաւասիկ բան մը որ չաբաթ օրը մոռցայ քեզի տալու» ըսաւ գործավարը, աչքերը անդին դարձնելով: Ան չուզեց խոստովանիլ թէ ոչ թէ մոռցած էր, այլ քաջութիւնը չէր ունենցած իրեն տրուած հրամանը ժամանակին գործադրելու: «Գրասենեակէն անցէք եւ հոն ձեր վարձքին մնացորդը պիտի տան ձեզի: Շատ կը ցաւիմ, բայց գիտէք թէ ստիպուած եմ ինծի տրուած հրահանգին համեմատ շարժիլ»:

«Շատ լաւ, պարոն», պատասխանեց ծերունին հանդարտութեամբ, առանց նշմարելու իր հետ խօսողին երեսին վրայէն սահող արցունքի կաթիլները: Նոյն հանդարտութեամբ ընդունեց ինչ որ իրեն վճարեցին, եւ ելաւ գնաց մարդու մը պէս որ կարծես երազ կը տեսնէր: Գաւթիթին մեծ դռնէն դուրս ելլելէն ետքն էր միայն որ վայրկեան մը վարանեցաւ եւ ետ նայեցաւ:

Որքան տարօրինակ բան էր իր ականջին այնքան ընտանի եղող մուրճերուն, անիւններուն ձայները լսել եւ ապա թողուլ երթալ: Կարծես իր կեանքն էր որ իր ետեւը կը թողուր: Վերջապէս հեռացաւ կորագամակ եւ կորագլուխ: Զեռքերը կը դողդոջէին: Այո, ծեր էր:

Ա. տեսնելով անոր վերադարձը այդ անսովոր ժամուան՝ իսկոյն հասկցաւ թէ ի՞նչ կը նշանակէր այս, եւ զանիկա ղիմաւորելով՝ սկսաւ մխիթարել:

«Ինծի գործ պէտք է, գործ», ըսաւ ծերուկը տխուր քաջութիւն մը ցոյց տալով:

Բայց, աւա՛ղ, խեղճ մարդը գործարանէն դուրս ուէ՛է գործի մասին բան մը չէր գիտեր: Ոչ ծանօթ ունէր ան եւ ոչ ալ պէտք եղած ճարպիկութիւնը՝ ուրիշ տեղ գործ մը ձարելու եւ այդ կերպով իր օրապահիկը հայթայթելու:

Ա. ամէն օր կը տեսնէր ծերուկին անգործ երթալ գալը, եւ կը դիտէր որ խեղճ օրըստօրէ աւելի վհատած երեւոյթ մը կ'առնէր: «Այս խեղճ մարդը պիտի չղիմանայ այս բանին, չատ ծեր է», կ'ըսէր ինքնիրեն, «եթէ մէկը օգնութեան չհասնի անոր, չատ չապրիր»:

Պողաւմաճառին զէմքը, այն կարմիր եւ լայն զէմքը որ կարծես խորհելու համար չէր չինուած, վայրկեան մը մտահոգ մարդու մը երեւոյթն առաւ: Յանկարծ փայլուն գաղափար մը ծագեցաւ անոր մտքին մէջ: Այդ կէսօրէն յետոյ ժամու մը չափ իր խանութէն բացակայեցաւ, եւ երբ երեկոյն վերադարձաւ, տեսաւ ծերուկը, եւ շատ գորովալից ձայնով մը բարեւեց զայն եւ ըսաւ, «Բարի երեկոյ, կեցիր վայրկեան մը, գործ գտած ե՞ս»:

«Ոչ դեռ», ըսաւ ծերունին վշտացեալ ձայնով մը: «Կարծեմ...»

«Լաւ ուրեմն», ընդմիջեց Ա. ուժեղ մը իր սրունքներուն զարնելով, որպէս թէ այս տեղեկութիւնը իրեն համար մեծ կարեւորութիւն ունենար, «ինծի պէտք եղած մարդն ես դուն: Կ'ուզե՞ս ինծի օգնել: Ինծի գործ մը առաջարկուած է որ շատ կը յարմարի ինծի, բայց կը տեսնե՞ս որ խանութս չեմ կրնար այսպէս հոս թողուլ, եւ զայն փակել ալ չեմ ուզեր, ուստի ինքնիրենս կ'ըսէի, եթէ կարենայի վատահելի մարդ մը գտնել որ իմ տեղս խանութիս գործին նայի...»

Այս հարցումը աւելորդ էր կարծես։ Ծեռուկին դէմքին վրայ նշմարուած փոփոխութիւնը բաւական պատասխան մըն էր արդէն։ Խեղճ մարդը իր դողդոջուն ձեռքերը ծածկելով՝ կորած ուսերը չիտկեց՝ երկու շարժմէ ի վեր առաջին անգամը ըլլալով։

«Ես պիտի շարունակեմ գնումներն ընել որպէս զի իմ սովորութեանս համեմատ հաշիւները ես ինքս նայիմ», ըսաւ պողպատաձառը, եւ նաեւ երեկոյին ապրանքները վերցնելու ժամանակը հոս պիտի ըլլամ։ Դուն ձիւդ իմ փնտռած մարդս ես, եւ շատ ուրախ պիտի ըլլամ եթէ այս գործը ընդունիս։»

Այսպէս ծերուկը սկսաւ իր նոր գործին, եւ Ա. իր սովորական գործէն բացակայելով՝ բրիչը ձեռքը կ'աշխատէր քաղաքին միւս ծայրը հող կրողներու խումբի մը հետ։ «Խեղճ ծերուկը չէր կրնար այս իմ ըրած գործս ընել», ըսաւ պղտղավաճառը իր կնոջ։ «հող կրելու համար ուժեղ բազուկի պէտք կայ, աղտոտ ալ է այս գործը որով յաճախ լուացք ընել պիտի ստիպուիս, մեր իրիկուան ճաշն ալ քիչ մը ուշ պիտի մնայ, բայց ի՜նչ կ'ըլլայ, ատով չենք մեռնիր։»

«Հարկաւ, եւ ինչ ամօթ պիտի ըլլար մեզի, եթէ այս օգնութիւնը չընէինք այդ խեղճ մարդուն», ըսաւ Ա. ին կինը պարզութեամբ, եւ այլեւս այդ նիւթին վրայ չիօսեցան։

Երջանիկ օրեր յաջորդեցին խեղճ ծերունիին համար։ Այդ ամառը թէ՛ իրեն եւ թէ՛ պղտղիկին բաւելու չափ բան կը շահէր։ Եւ փոխանակ այն անձկութեան, որ վերջին ժամանակները գործատունը եղած միջոցին իր հոգին կը տառապեցնէր, նիւթ խաղաղիկ վստահութեան զգացումով մը համակուած էր։ Վախնալու ի՜նչ ունէր, քանի որ Ա. իրեն պէտք ունէր եւ իրմէ ալ գոհ էր։ Ո՜հ, ինք տակաւին օգտակար կրնար ըլլալ աշխարհիս վրայ։ Իր գէմքը կը զուարթանար, երբ կը խորհէր թէ իր խորշոմները համրող չկար։

Այդ տարին աշնան անձրեւները սկսան վերջապէս։ Փողոցները սահուն էին եւ անցորդներուն դժուարութիւն կը պատճառէին։ Ծերունին օր մը երբ իրիկուան աղօտ լոյսով բազմամարդ փողոցի մը մէկ կողմէն միւսը կ'անցնէր, ոտքը սահեցաւ եւ ինկաւ, եւ վայրկենապէս ինքզինքը կռքի մը անիւներուն եւ ձիերու ոտքերու տակ գտաւ։ Ոստիկաններ

ուրիշներ օգնութեան փութացին, եւ խեղճ ծերուկը մեռեալի մը պէս հիւանդանոց փոխադրեցին։

Ա. իր ամենագեղեցիկ հանդերձները հագած, ներկայացաւ հիւանդանոց։ Շատ փոխուած գտաւ ծերուկը։ Բ. իր աչքերը վեր առաւ, եւ իր բարեկամին վրայ նետեց այնպիսի նայուածք մը ուր կը կարդացուէր ինչ որ չէր կրնար ըսել։

Ծերունիին վիճակը անյոյս էր։ Երկուքն ալ կը զգային այս բանը եւ իրարմէ չէին ծածկեր։ Միայն մէկ հող մը ունէր Բ.։ Ա. գիտէր զայդ, եւ առանց վարանելու խօսքը բացաւ, եւ ըսաւ, «Պղտղիկդ անտարակոյս ես քովս կ'առնեմ, դիտե՛ս, ես երկու հատ ունիմ, եւ մէկ բերան մը աւելի է եղեր, ի՜նչ տարբերութիւն կ'ընէ։ Ի՜նչ լաւ բան է որ քու թոռդ աղջիկ է, քանզի իմ զաւակներս երկուքն ալ մանչ են։»

«Դուն եւ կինդ բարի պիտի ըլլաք անոր նկատմամբ, այնպէս չէ՞», ըսաւ Բ., ընդունելով սոյն առաջարկը այն պարզութեամբ որով առաջարկուեք էր իրեն։ Յետոյ տկար ժպիտով մը եւ մարած ու ընդհատեալ ձայնով մը, բայց եւ այնպէս յաղթական շեշտով մը ըսաւ. «Ծիչդ այնպէս եղաւ, ինչպէս որ բարի Աստուծոյն կը խնդրէի. ահա՛, արկած մը մինչ ես դեռ զօրաւոր էի եւ կ'աշխատէի ամէն օր։»

«Ծիչդ է», ըսաւ Ա., «մկաններդ դեռ ուժեղ են։»

Յանկարծական դող մը եկաւ մահամերձ ծերուկին վրայ, եւ անոր զօրեղ մկանները թուլցան, անտեսանելի ձեռք մը անհետացուց երկար տարիներու հետքը անոր դէմքին վրայէն, եւ Բ. մտաւ այն աշխարհը, ուր մարդ չծերանար։

Կեանքի մէջ չկայ յաղթութիւն մը աւելի մեծ քան այն, որ անձը անդադար ու կանոնաւորապէս զսպելէն յառաջ կու գայ։ Շատերս ունինք այնպիսի ունակութիւններ որոնք ինքնին ծուռ չեն եւ կրնան նկարագրի մեծ սաւառներ ըլլալ, եթէ կարենանք անդադար զսպել մեզ եւ անձնազսպումի յաղթանակը չաւելիլ այս փոքր բաներուն մէջ։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՓՐՈՖ. Յ. Յ. ՄԱՆԻՍԱՃԵԱՆ, ՄԱՐՋՈՒԱՆ
3.

2. Համալսարաններ

Համալսարանները հիմնուեցան 12րդ և 13րդ դարուն Եւրոպայի այլեւայլ կողմերը. Պոլոնիա 1050ին, Սալերնո՝ 1150ին, Փատուա՝ 1222ին, Փարիզ՝ 1150, Սալամանքա՝ 1239, Օքսֆորդ՝ սկզբնաւորութիւնը՝ 900ի ատեններ, չէնքերը՝ 1249, Քէմպրի՝ 1229, և այլն: Ասոնց յաջորդեցին Գերմանականները, 14րդ դարէն սկսեալ, Փարիզի տիպարով, որոնցմէ այժմ բուն Գերմանիոյ մէջ 21 կան: Ասոնց իւրաքանչիւրը ունի 4 ճիւղ, — Աստուածաբանական, Օրէնսգիտական, Բժշկական և Փիլիսոփայական: Այս վերջին ճիւղը մեծ համալսարաններու մէջ երկուքի բաժնուած է, գրական և գիտական, որով ասոնք հինգ ճիւղ կ'ունենան: Իսկ Պերլինի համալսարանը նոյն չորրորդ ճիւղը բաժնած է հինգ ենթաճիւղերու, — բուն փիլիսոփայութիւն, լեզուագիտութիւն, պատմագիտութիւն, մաթեմատիք և բնական գիտութիւնք: Իւրաքանչիւր ճիւղ ունի ատենապետ մը և և բոլորը միասին՝ նախագահ մը, որոնք ուսուցչական կաճառին կողման է կ'ընտրուին Հոկանմերին՝ մէկ տարուան համար:

Ուսուցիչները երեք կարգի կը բաժնուին, 1. Կանոնաւոր փրոֆէսորներ, որոնք անդամ են ուսուցչական կաճառին, 2. Արտաքոյ կարգի փրոֆէսորներ, որոնք անդամ չեն այդ կաճառին, 3. Անպաշտօն ուսուցիչներ, առ հասարակ նաեւ անթոշակ, որոնք արտօնուած են դասախօսելու և թեկնածու են փրոֆէսորութեան:

Դասաւանդութիւնը առ հասարակ բանախօսութեան ձեւով կ'ըլլայ, բայց իւրաքանչիւր ճիւղ ունի նաեւ իր գործնական կամ փորձառական մասը, ուր ուսուցուած նիւթին շուրջ հարցումներ կ'ըլլան և փորձեր կը կատարուին. բնական գիտութեանց իւրաքանչիւրը ունի իր մասնաւոր աշխատանոցը, և Բժշկական ճիւղին կցուած են հիւանդանոցներ: Դասերը կը տեւեն ³/₄ ժամ, իսկ գործնական վարժութիւնք՝ նիւ-

թին և ուսանողին ժամանակին համեմատ կըրնան օրական մի քանի ժամ գրաւել: Դասերէ ոմանք ձրի են, իսկ ուրիշներ և գործնական վարժութիւնք՝ առ հասարակ վճարումով: Փրոֆէսորները իրենց կանոնաւոր տարեթոշակէն ի դատ, որ մինչեւ 400 Օսմ. ոսկիի կրնայ հասնիլ, կը ստանան ուսանողաց վճարումներուն մեծագոյն մասը, միայն փոքր գումար մը կը զեղչուի ի հաշիւ հանգստեան թոշակի:

Ուսումնաւարտին համար երկու կարգի քննութիւն կարելի է, (ա) տիտղոսի և (բ) պաշտօնի համար: Ուսանող մը ազատ է երկուքին ալ մասնակցիլ, և կամ միայն մէկը ընտրել: Տիտղոսի քննութեան համար չրջանաւարտը պարտի մասնագիտական նիւթի մը վրայ ինքնաշխատութիւն ցոյց տուող կարեւոր երկ մը հեղինակել, որմէ որոշ թիւով օրինակներ պէտք է ներկայացնէ ուսուցչական կաճառին, և իմացնէ թէ ո՞ր մէկ գլխաւոր ճիւղին և երկու կամ երեք երկրորդական ճիւղերու մէջ կ'ուզէ քննուիլ: Գլխաւոր ճիւղը ընդհանրապէս իր ներկայացուցած երկին շուրջ կ'ըլլայ, երկրորդականներն ալ՝ անոր յարակից: Կաճառին քննիչ մասնախումբը եթէ ներկայացուած ուսումնասիրութիւնը արժանաւոր դատէ, քննութեան ժամանակը կ'որոշէ, և նիւթին կարեւորութեան համեմատ կը քննէ 1է 3 ժամ տեւող բերանացի քննութեամբ, և կ'որոշէ թեկնածուին Տոքթորայի տիտղոսին աստիճանը: Աստիճաններն են՝ Բաւարար, Գովեստով, Շատ. գովեստով, Ամենայն գովեստով: Այս քննութեան օտարականներ ալ կրնան մտնել:

Միւսը՝ պաշտօնի համար կատարուած, կամ կառավարական, քննութիւնն է, որմէ յաջողապէս անցնողը միայն կրնայ Գերմանական հաստատութեան մը մէջ պաշտօնի անցնիլ: Սա կը բաղկանայ թեկնածուին ընտրած ճիւղին վերաբերեալ գիտութեանց իւրաքանչիւրին վրայ 2-3 ժամ բերանացի քննութենէ, այնպէս որ ամբողջ քննութիւնները կրնան չաբաթ մը տեւել: Հետեւեալ ցանկը կը ներկայացնէ Գերմանիոյ այժմու համալսարանները՝ արձանագրեալ ուսանողներու թուոյն շարքով: Պարագաներու բերմամբ աւելի նոր ցանկ մը չկրցանք գտնել: Արդէն այս տարի ուսանողաց զրեթէ ²/₃ը բաւական մէջ են:

Ունկնդիր են այն անձինք որ կ'ուզեն ճիւ-

21 ԳՆԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐ . Զմրան Կիսամյակայ Ծրցան , 1908 - 1909

Ք Ա Հ Ա Ք	Թուական Հիմնադրութեան	Արձանագրեալ Ուսանող		Ունկնդիր		Գումար
		Այր	Կին	Այր	Կին	
Պերլին	1810	8241	400	5170	313	14124
Միւնխըն	1759	6170	134	342	131	6777
Հայքցիկ	1409	4374	44	727	95	5240
Պոն	1818	3213	69	144	120	3546
Պրեսլա	1809	2198	50	150	168	2566
Հալէ	1694	2295	22	166	54	2537
Կեօքիւնկըն	1734	1983	71	64	73	2191
Յրայպուրկ	1457	1899	67	87	50	2103
Շքրասպուրկ	1621	1851	31	117	351	2349
Հայքլպերկ	1386	1732	109	117	36	1994
Մարպուրկ	1527	1723	27	58	19	1827
Միւնսթըր	1765	1737	—	78	14	1829
Թիւպինկըն	1477	1641	6	64	67	1778
Եհենա	1558	1393	26	69	49	1537
Վիւրցպուրկ	1582	1338	7	43	30	1418
Կիսըն	1607	1173	23	69	93	1358
Քեօնիկսպերկ	1544	1174	17	87	116	1394
Քիյլ	1665	1101	2	45	34	1182
Էրլանկըն	1743	1079	11	25	8	1123
Կրայֆսվալտ	1456	781	5	67	47	900
Րոսթոֆ	1419	685	—	23	15	723
Համագումար	—	47781	1120	7712	1883	58496

ղի մը մէջ հմտութիւն ստանալ կամ ընդարձակել իրենց հմտութիւնը , առանց մասնաւոր վկայագիրի մը համար պատրաստուելու :

Վերոյիշեալներէն ի զատ նոր համալսարան մը , մասնաւորաբար գործնական գիտութեանց համար , հիմնուեցաւ 1914 Հոկ . 18ին , պատեւրազմի միջոցին , ի Յրանքֆուրդ/Մայն , եւ այնոր նմաններ ծրագրուած են Տրէզլանդի եւ մի քանի ուրիշ կարեւոր կեդրոններու համար : Մինչ հին համալսարանները պետական հաստատութիւններ են , Յրանքֆուրդինը եւ միւս նոր ծրագրուածները քաղաքապետական ուսումնարաններ պիտի ըլլան :

Վերջապէս կան նաեւ կարգ մը մասնագիտական դպրոցներ , որոնցմէ ոմանք կցուած են համալսարաններու , եւ ոմանք՝ անկախ կեդրոններ են : Այս տեսակ հաստատութիւններէն

525ը վաճառականական վարժարաններ են , 11ը արհեստագիտական (Polytechnic) , չուրջ 14,000 ուսանողով , երկրագործական՝ նախապատրաստական , միջին եւ բարձրագոյն , 7ը կենդանաբուժական , 3ը հանքագործական (Յրայպէրկինը հիմնուած 1765ին) , 19ը անտառաբանական , (Պէրլին 1770) , չորս տարուան դասընթացքով , 8ը երաժշտական , բարձրագոյն , 29ը գեղարուեստից , նկարչութեան եւ արհեստներու զարգացման համար , 6ը նաւային , եւ այլն :

Շատ երկար կ'ըլլար ասոնց բոլորին զատ զատ նկարագրութիւնն ընել , ինչպէս նաեւ նկարագրել շատ դպրոցներու ունեցած գիշերային ձրի դասընթացքներն ուր արհեստաւորներ կրնան այլեւայլ գիտական սկզբունքներ իւրացնել , եւ ուրիշներ ալ՝ որոնք ցորեկին ուրիշ գործով կը զբաղին , կրնան հմտութիւն

զիզել: Բաւ է ըսել թէ ամէն գիտութեան եւ ամէն արհեստի զարգացման համար կարելի ամէն միջոց եւ գիւրու թիւն կը գործածուի Գերմանիոյ մէջ: Զարմանալի չէ ուրեմն որ բոլոր աշխարհի երկիրներէն Գերմանիոյ մէջ ամէնէն քիչ անուս մարդ կը գտնուի, եւ զինուորագրուող ժողովուրդին 1,000էն միայն $\frac{2}{10}$ (10,000էն 2) հոգի կը գտնուին որ կարգաւ գրել չեն գիտեր, մինչ ի Շուէտ այսպիսիները կը հաշուուին 1,000ին 3, Զուիցերիա՝ 5, Անգղիա եւ Հոլանտա՝ 10, Ֆրանսա՝ 32, Պելճիա՝ 85, Յուստան՝ 300, Իտալիա՝ 306, Սերպիա՝ 496 եւ Բուսանիա՝ 645:

ԼՈՒՑԿԻԻ ՀԱՐՏԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Թէեւ լուցկին պարզ ու աննշան բան մ'է, բայց զայն ճարտարագործելու համար պէտք կայ բարդ ու խնամք պահանջող գործողութիւններ: Այս գործողութիւններն արդիւնաւորապէս յառաջ տանելու համար հարկ է որ ճարտար մեքենաներու շարքեր գործեն ծայրայեղ ճշգրտութեամբ եւ նրբութեամբ:

Արդի քառակուսի լուցկեփայտով լուցկիներ պատրաստելու գործողութիւնը վերջերս չափաբարեփոխուած է, այնպէս որ կարելի կ'ըլլայ լուցկի թաթխող մէկ մեքենայէ ժամուան մը մէջ 600,000 լուցկի հանել, եւ կոճղ մը՝ լուցկի կը շինուի եւ նաւ դրուելու համար կը ծրարուի երկու ժամէ նուազ ժամանակի մէջ: Կաղամախը, թմբին, մայրին կամ ուրիշ որեւէ կալուղ փայտ գործածել կարելի է, բայց թմբին՝ որ թէ՛ առատ թէ՛ ալ աժան է՝ կը նախընտրուի սովորաբար: Կոճղերը նախ 21 մատ երկայնութեամբ կտորներու կը վերածուին: Կոճղի այս կտորները իրենց արտաքին կեղեւէն կը մերկացուին շոգեչարժ խոշոր ու կոր դանակներով: Յետոյ այս գլանաձեւ կտորները կը զրկուին քերթի մեքենային: Այս մեքենան զարձող կտրիչ մըն է, եւ մինչ կոճղի կտորը կը թաւալի մեքենային մէջ, $\frac{1}{10}$ մատ հաստութեամբ փայտեայ երկար թերթ մը կը հանուի անկէ, մինչեւ որ ամբողջ կոճղը վերածուի գրուազի (գավառա) համար գործածուած փայտեայ չերտերու նման թերթերու: Այս թերթաձեւ փայտերը յետոյ 10 ոտք երկարութեամբ կը կտրուին եւ

վրայէ վրայ կը դիզուին մինչեւ որ մէկ դէզը քառասուն հատ ըլլայ: Փայտեայ թերթերու այս դէզերը յետոյ կը զրկուին կտրիչ մեքենային որ զանոնք լուցկեփայտի մեծութեամբ եւ ձեւով կը կտրէ, $\frac{1}{10}$ լայն եւ $2\frac{1}{4}$ երկար, ինչ որ սոսկ լորական լուցկիի մը չափն է:

Երբ լուցկեփայտերը այս մեքենայէն դուրս կու գան, աղօրիքի ձագարին նման ձագարի մը մէջ կ'իյնան եւ փոխադրիչ մեքենայ մը զանոնք օղային հոսանքի մղումով մը կը փոխադրէ աւազան մը՝ հոն թրջող գրուելու համար: Թրջոցի այս աւազանը իր պարունակած հեղուկ բաղադրուած թեան արտադրած կազերուն պատճառաւ չէնքէն դուրս զետեղուած է: Թրջոցի այս գործողութիւնը կը կատարուի գաղտնի բաղադրութեամբ մը եւ անոր նպատակն է արգելել վառած լուցկիին մարելէն ետքը՝ լուցկեփայտին կրկին բռնկուիլ: Այս թրջոցի աւազանին վրայ կան թելէ յատակով հարգ մը գոյլեր, որ անձայր փոկով մը շարժման մէջ կը դրուին: Լուցկեփայտերը օդի խողովակի մը միջոցով կը նետուին այս գոյլերուն մէջ եւ աւազանին երկայնութեամբ կ'անցնին այդ հեղուկին մէջէն: Դարձին աւազանին վրայէն կ'անցուին եւ այդ կերպով վրանին մնացած հեղուկը կը թորի եւ երկրորդ փոխադրիչ մեքենայով մը փուռ մը կը տարուին, ուր կը չորցուին կաաարելապէս: Փուռէն ելլելէ ետքը փոխադրիչ մեքենայով մը նորէն կը տարուին կոկիչ գլան-մեքենայ մը ուր կը շտկուին եւ ծայրի թելիկներն ու աւելորդ մասերը կը մաքրուին: Ասկէ ետքը լուցկեփայտերը թելէ գլանէ մը կ'անցնին, որուն պաշտօնն է զանոնք վեց փոխադրիչներու բաժնել՝ հոնկէ վեց միսիչ մեքենաներու տարուելու համար: Ճամբուն վրայ լուցկեփայտերը շտկիչ մեքենայէ մըն ալ կ'անցնին, ուր ինքնաշարժ կերպով խոռոչներու մէջ կը տեղաւորուին եւ զուգահեռական կերպով կը տարուին միսիչ մեքենային ձագարներուն մէջ:

Մինչեւ հոս գործողութիւնը բաղադրաբար պարզ է, բայց ասկէ ետքը կը կատարուին գործողութիւններ, որ երկար տարիներ հնարիչները չուարեցուցին: Լուցկիներուն ծայրերը բռնկեցուցիչ բաղադրութեան մէջ միսելու ատեն պէտք է որ լուցկեփայտերը անշարժ մնան, եւ միսելու եւ չորցնելու ատեն իրարու չդպչին: Լուցկիի ծայրերուն չորնալու համար հարկ է 55 վայրկեան: Միսիչ մեքենային ձագարին յատակը եր-

կու մասէ չինուած շարժական տախտակ մը կայ . այս տախտակին երկու մասերուն վրայ յիսու- նական զուգահեռական խոռոչներ կան , եւ երբ այս մասերը ծայրը ծայրին գրուին՝ խոռոչները իրարու շարունակութիւնը կ'ըլլան : Զագարը լուցկեփայտերը այս խոռոչներուն այնպէս մը կը դրկէ որ իւրաքանչիւր խոռոչի մէջ լուցկեփայտ մը միայն կը մտնէ : Յետոյ այս զոյգ տախտակ- ները իրարմէ այնչափ կը բաժնուին որ օդի հո- սանք մը կոտրած ու թերի լուցկեփայտերը դուրս կը քշէ , մինչդեռ աղէկները աւելի կը հաստատէ իրենց գտնուած տեղը : Ասկէ ետքը տախտակները իրարու մօտ կու գան , դէպ յա- ուաջ կ'երթան , եւ իւրաքանչիւր լուցկեփայտի ծայր՝ շարող գործիքի մը միջոցաւ ծակափք ունեցող ուրիշ տախտակի մը մէկ ծակին մէջ կ'անցնի : Այս վերջին տեսակ տախտակէն 1,000 հատ կապակցուած են անծայր չղթայի մը : Իւ- րաքանչիւր տախտակ յիսուական ծակով տաս- ներկու կարգ ունի , այսինքն 600 ծակ , այնպէս որ բոլոր չղթան երբ լեցուի 600,000 լուցկե- փայտ առած կ'ըլլայ : Շարող մեքենային իւրա- քանչիւր շարժումին՝ չղթան այնչափ մը միայն կը շարժի որ ծակերու յաջորդ շարքը խոռոչա- ւոր տախտակին առջեւ կու գայ լեցուելու հա- մար : Այս չղթան 55 վայրկեանի մէջ լման չըր- ջան մը կ'ընէ :

Լեցուած իւրաքանչիւր տախտակ երբ շա- րող մեքենայէն կը հեռանայ՝ տաք օդի մէջէն կ'անցնի , եւ այսպէս լուցկեփայտերը կը պատ- րաստուին զօծուելու տաք մոմանիւթով , որուն մէջ կը մխուին քառորդ մատնչափ խորու- թեամբ : Յետոյ լուցկեփայտերը կը տարուին գլանի մը վրայ , որ լուցկիի գլուխին խոշոր մասը կը դնէ : Լուցկիի գլուխին այդ բաղադրու- թիւնը կը չորնայ յամրարար , հետեւարար 15 վայրկեան ժամանակ կ'առնէ լուցկիներուն ու- րիշ մէկ գլան մը անցնելը , ուր լուցկիին ծայրը կամ զարնելու մասն ալ այդ գործողութեան կ'ենթարկուի : Այլ լուցկիները վերջապէս չոր- ցուելու համար պատրաստուած կ'ըլլան եւ ա- սոր համար խոշոր անիւներու վրայէն շրջաններ կ'ընեն : Լուցկի շինելու գործողութիւնը կ'ա- ւարտի ծրարելու սեղանին վրայ , ուր մաս- նաւոր ասղանման թելեր լուցկիները բռնող ծակափքներուն հակառակ կողմէն մանելով գա- նոնք վար տաշտի մը մէջ կը թափեն : Լուցկի- ները այս տաշտէն կը լեցուին լուցկետուփերու մէջ , որոնք ալ կը շարժին ետեւէ ետեւ լեցուե- լու համար : Յետոյ տուփերուն վրայի ծածկոյ- ները կ'անցուին եւ լուցկիները պատրաստ կ'ըլ- լան ծրարուելու եւ նաւ դրուելու համար :

ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՍԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՍ

Պեդիկ (Վոլֆ) , Յունիս 1 . Ֆրանսացիները Նէօվիլի հարաւակողմը իրենց Մայիս 30ի պար- տութենէն ետեւ երէկ դարձեալ փորձեցին մեր գիծը ճեղքել հիւսիսի կողմէն , բայց մեծ մա- սամբ ու մեծ կորուստով դարձեալ ձախողեցան Սուչէ-Պէթիւն եւ Քարանսի-Պախ ճամբաներուն միջեւ : Պուա-լը-Փրէթրի մէջ յաջողեցանք վե- րագրաւել նախընթաց օր կորսուած մեր խրամ- ներուն մեծագոյն մասը : Մեր ուսմբերը ուղիղ նշանառութեան շնորհիւ Մուրմըլոն-լը-Կրանի հարաւակողմը 3-400 ձի խրաչեցուցին թշնամի բանակին մէջ եւ բազմաթիւ փոխադրակառքեր ու ինքնաշարժներ փախցուցին ամէն ուղղու- թեամբ , Սէն Մընուի հիւսիսային եւ Վէրտէօնի հիւսիսարեւելեան կողմն ալ թշնամի զինարան- ներ օգն հանեցին : Այս գիշեր Լուսովիկահալէնի վրայ գործուած օդանաւային յարձակման ի պա- տասխան բազում ուսմբ նետեցինք Լոնտոնի նաւագործարաններուն եւ աւազաններուն վրայ : Արեւել . ռազմաթատրին վրայ Ամպոթէնի մօտ , Լիպաւէ 50 հզմթ . դէպ արեւելք , Ռուս վիշա- պազօրաց 4րդ գունդը փախուստի մատնուեցաւ : Մայիսի մեր աւարը Նիէմէնի հիւսիսակողմը ե- ղաւ 24,700 գերի , 16 թնդանօթ եւ 47 խոր- տընկէց , Նիէմէնի եւ Փիլիքայի միջեւ ալ 6,943 գերի , 11 խորտընկէց եւ 1 սաւառնակ : Հարաւարեւել . ռազմաթատրին վրայ Փրզէմըլի հիւսիսակողմը Տունքովիցքիի մօտ գտնուող թիւ 10 եւ 11 կրկին ու թիւ 12 բերդերը , զրահա- պատ աշտարակի 2 թնդանօթով ու 18 խոշոր եւ 5 փոքր թնդանօթով զինուած , զրաւուե- ցան Պալարեան զօրաց յարձակումով : Ռուս պահակազօրաց մնացորդը , 1,400 հոգի , գերի բռնուեցան : Զօր . Ֆոն Լինսինկընի բանակը , Յվլինին բարձունքէն ետեւ գրաւեց Սթրիյի ամուր դիրքը եւ խորտակեց անոր մօտակայ թշնամի զիրքերը : — Վիեննա . Հիւսիսարեւել .

նազմաթատրին վրայ Սանի արեւելակողմն յառաջացած զինակից ոյժերն այս գիշեր թշնամիէն յարձակում կրեցին, մանաւանդ Ստորին Լուսկացովքայի վրայ, յայց յաջողեցան խուճապի եւ կորուստի մատնել զայն, նմանապէս Ստորին Սանի վրայ Սիէնիավայէ դէպ առաջ: Փըրզէմիլի հիւսիսակողմը 1,400 զերի եւ 28 մեծ թնդանօթ առնուեցան, երկուքը զրահապատ: Հարաւարեւել. ռազմաթատրին վրայ Փոլկարիոյ եւ Լավարոնէի սարահարթերուն, նաեւ Քարինթիոյ սահմանագլխի, կոիւնները կը շարունակեն:

Պեդիկ (Վոլֆ), 2. Շթէնշթրաթի հիւսիսարեւելակողմը Պիքշուլթի մօտ Անգղ. սաւառնակ մը տապալեցինք եւ սաւառնորդ սպաները, մին Անգլիացի եւ միւսը Պիկ, զերի վարեցինք: Սուչէի արեւմտակողմը չաքարի գործարան մը վերադրաւեցինք: Նէօվիլի մօտ եւ հարաւակողմը Ֆրանս. յարձակում մը ետ մղեցինք, սակայն Նէօվիլ-էքլեռի ճամբուն անդիի կողմը ցցուող մաս մը խրամ կորսնցուցինք: Պուալլը-Փրէթրի մէջ զիրկնդիսառն կոիւ: Արեւելեան ռազմաթատրին վրայ ընդհարումներ Լիպաւէ 50 հզմթ. դէպ հիւսիսարեւելք Նէօյհաւզէնի մօտ եւ 65 հզմթ. դէպ հարաւարեւելք Շիտիքի մօտ, նմանապէս Յավիլ հարաւակողմը եւ Տուպիսայի վրայ: Հարաւարեւել. ռազմաթատրին վրայ Փրզէմիլի երկու ամրոցներ ալ զրաւուեցան երէկ Տունքովիցքի մօտ: Մայիսի մէջ հարաւարեւել. ռազմաթատրի մեր աւարն եղաւ Ռուս 863 սպայ եւ 268,869 զինուոր զերի եւ 251 թնդանօթ ու 576 խորտնկէց: Այս թիւերուն վրայ Զօր. Ֆոն Մաքէնզընի բանակին աւարն է 400 սպայ (2ը զօրավար) եւ 152,254 զինուոր, 160 թնդանօթ (28ը ծանր) եւ 403 խորտնկէց: Համագումարն է ուրեմն արեւել. ռազմաթատրի Մայիսի աւարին հետ շուրջ 1,000 սպայ եւ աւելի քան 300,000 զինուոր: — Վիեմնա. Սանի արեւելակողմը թշնամի աւմէն յարձակումներ ետ մղուեցան: Սթրիլի եւ Տրոհոպիցի միջեւ թշնամի գիրքերը զրաւուեցան: Հարաւարեւմտեան ռազմաթատրին վրայ թշնամի յարձակումները ապարդիւն մնացին:

Պեդիկ (Վոլֆ), 3. Իբոի շուրջ կոիւր կը շարունակէ: Աէն Մարթէնի եկեղեցիին աշտարակը քանդեցինք թշնամիին իբրեւ դիտարան ծառայելուն համար: Սուչէ-Նէօվիլի ճակատամարտը կը շարունակէ կատաղութեամբ, նմա-

նապէս Սուչէի մօտակայ չաքարի գործարանին շուրջ մղուող կոիւր: Հարաւարեւել. ռազմաթատրին վրայ այս առաւօտ Փրզէմիլ առնուեցաւ սուրինսուր յարձակումով: Աւարը դեռ կարելի չէ հաշուել: Զօր. Ֆոն Լինսինկընի բանակը կ'արշաւէ Եարոսլաւի ուղղութեամբ եւ կը կռուի Տնիեսթերի մարզին համար: Սթրիլի կռուին մէջ 60 սպայ եւ 12,175 զինուոր զերի առնուեցան եւ 4 թնդանօթ ու 35 խորտնկէց զրաւուեցան: — Վիեմնա. Գերման զօրքերն այս գիշեր զրաւեցին Փրզէմիլի հիւսիսային վերջին դիրքերը եւ ժամը 3,30ին մօտ քաղաքը: Մեր 10րդ զօրաբանակը մտաւ արեւմուտքէն ու հարաւէն ժամը 6էն քիչ յետոյ: Հարաւարեւմտեան ռազմաթատրին վրայ թշնամին ապարդիւն յարձակումներ ըրաւ Թիրոլի եւ Քարինթիոյ սահմանագլխի ինչ ինչ կէտերու վրայ եւ միշտ փախուստ տուաւ մեր զօրաց առջեւ:

Պեդիկ (Վոլֆ), 4. Իբոի արեւելակողմը Հոկի վայրը եւ զղեակը զրաւեցինք արեւմտեան եզրի քանի մը տուններէն զատ: Ժիվանչիի արեւելակողմը իրիկուան դէմ մեր դիրքին մէջ մտած Անգլիացիները վանեցինք եւ 3 խորտնկէց զրաւեցինք: Սուչէի չաքարի գործարանը մեզի մնաց վերջնապէս: Նէօվիլի մօտակայ մեր խրամներուն դէմ եւ հիւսիսակողմը ետ մղեցինք յարձակումը, իսկ հարաւակողմը եւ Սուչէի արեւմտակողմը կոիւր դեռ կը շարունակէ: Պուալլը-Փրէթրի ճակատամարտը վերջացաւ Յաջողեցանք վերադրաւել մեր կորսուած խրամներուն մեծագոյն մասը: Հարաւարեւել. ռազմաթատրին վրայ Լիպաւէ դէպ արեւելք 60 եւ 70 հզմթ. հեռու Լէնէնէ եւ Շրունտէնէ վանեցինք թշնամին: Հարաւարեւել. ռազմաթատրին վրայ Զօր. Ֆոն Մարվիցի բանակը Միսլաթիցէի երկու կողման բարձունքները զրաւեց: Լինսինկընի բանակը Սթրիլի ստորին մասն անցնելու վրայ է համանուն քաղաքին հիւսիսարեւելակողմէն: — Վիեմնա. Հիւսիսարեւել. ռազմաթատրին վրայ երէկ Փրզէմիլ ամրոցովին մաքրուեցաւ թշնամիէն, որ դէպ արեւելք նահանջեց: Զինակից ոյժերը անոր վերջապահներուն հետ կը կռուին Մէտիքայի հարաւարեւմտեան բարձունքներուն վրայ: Իսկ Պոէմ-Էրմոլի բանակը հարաւէն ճեղքեց Ռուս զիմադրութեան զիծը եւ յառաջացաւ դէպ ի Մոյիքա: Լինսինկընի բանակն ալ յառաջացաւ: Փրուլի գծին վրայ ընդհարում-

ներ, որոնց միջոցին 900 Ռուս գերի վարուհե-
ցան: Հարաւարեւմտեան ռազմաթատրին վրայ
էական ոչ մէկ փոփոխում: Քրէօյպէրկի կրճին
արեւելակողմը Քարինթիոյ եւ ծովեզրեայ սահ-
մաններուն վրայ ընդհարումներ:

Պերլին (Վոլֆ), 5. Դարձեալ կոխ Սուշէի
չաքարի գործարանին աւերակներուն շուրջ,
որ հիմա դարձեալ Թրանսալպիներուն կը մնան:
Նէօփիլի մօտ թշնամին ետ մղուեցաւ: Նանսիի
մօտ Տոմարթմոնի օդանաւային կայանին վրայ
ռումբ նետեցինք: Արեւել. ռազմաթատրին
վրայ երէկ Ռուս յարձակումները ետ մղուեցան
Բալթանի եւ Սաւաթինիքի մօտ եւ վերջին
կամրջաղուիւր պարպել տրուեցաւ: Այս առի-
թով 1,970 գերի առինք: Հարաւարեւել. ռազ-
մաթատրին վրայ Փրզէմիլի արեւելակողմը Զօր-
ֆոն Մարվիցի բանակը եւ Աւստրեան զինուոր-
ները գէպի Մոցիքայ կը յառաջանան: Վիեննա,
Ռուսերը չկրցան Մէտիքայի մօտ մնալ: Զինա-
կիցները մինչեւ Քալուցի եւ Յուրալի մօտերը
հասան: Հարաւարեւմտեան ռազմաթատրին վրայ
երէկ ալ ոչինչ եղաւ կարեւոր: Իտալացի 3 սպայ
եւ 50 զինուոր գերի բռնուեցան:

Պերլին (Վոլֆ), 6. Լորէթի բարձունքին
արեւմտեան զառթափին վրայ մեր զիրքին գէմ
յարձակումը ետ մղուեցաւ: Սուշէի շաքարի
գործարանին աւերակները դեռ Թրանսալպիներուն
կը մնան: Նէօփիլի մէջ երկու խումբ տուն կո-
րուսինք: Շամբիանի մէջ թշնամի ստորերկրեայ
ականներ արդիւնք մը չունեցան: Քալէ բերդա-
քաղաքին եւ Սէն Բլէմանի օդանաւային կա-
յանին վրայ ռումբ նետեցինք: Արեւել. ռազ-
մաթատրին վրայ Սաւաթինիքի շրջանակին մէջ
մեր յարձակողականը կը յառաջանայ: Մեր գե-
րիներու թիւը հոգ 3,650ի բարձրացաւ: Իւթիէ-
նիի մօտ եւ Նիէմէնի հարաւակողմը թշնամին
ետ մղուեցաւ: Հարաւարեւել. ռազմաթատրին
վրայ զինակից ոյժերը Փրզէմիլի արեւելակողմի
թշնամին քչեցին մինչեւ Մոցիքայի հիւսիսա-
րեւմտեան ու հարաւարեւմտեան շրջանակը:
Զօր. ֆոն Լինսինկընի բանակը կը յառաջանայ
գէպի Տնիեսթեր: Անոր աւարն է ցարդ 10,900
գերի, 6 թնդանօթ եւ 14 խորաընկէց, — Վիեն-
նա, Հիւսիսարեւել. ռազմաթատրին վրայ զի-
նակից ոյժերը երէկ շարունակեցին յառաջանալ
Փրզէմիլի արեւելակողմը եւ մօտեցան Մոցիս-
քայի ու գրաւեցին զՍթարցալա: Սթրիլի

մարզին մէջ հալածեցին թշնամին, Յուրալի
մէջ Տնիեսթերի Ռուս կամուրջին զլուխն առին
եւ դարձեալ պարտութեան մատնեցին թշնամին
Քալուցի հիւսիսակողմը: Հարաւարեւմտեան
ռազմաթատրին վրայ Թիրոլի եւ Քարինթիոյ
սահմաններուն վրայ ապարդիւն թշնամի հրե-
տաձգութիւն: Իտալացիները կը խուսափին մեր
զիրքերուն մօտենալէ: Լավարոնէի եւ Ֆոլկա-
րիոյ մարզին մէջ մենք սկսանք սահմանադուլը
ռմբակոծել խոշոր թնդանօթներով: Քոնի կսիւ-
ներուն մէջ թշնամին մեծ կորուստ տուաւ: Սակ-
քատօի մօտ Իզոնցօ գետն անցնելու թշնամի
ձեռնարկը ետ մղուեցաւ:

Պերլին (Վոլֆ), 7. Լորէթի բարձունքին
արեւելեան զառթափին վրայ երէկ ցերեկեայ
եւ գիշերային յարձակումներ ի գերեւ հանուե-
ցան, նմանապէս Տուլէնի արեւելակողմը Էպիւ-
թէնի հարաւարեւելակողմը, Թուվանի մօտա-
կայ աղօրիքին հիւսիսարեւմտակողմը եւ Վարէնի
հարաւարեւելակողմը Վոքուայի մօտ տեղի ու-
նեցած թշնամի յարձակումները: Արեւել. ռազ-
մաթատրին վրայ մեր հեծեալօրքը Քուրչանի
հիւսիսակողմը անցաւ Վինտաւի անցքը եւ գէպ
հարաւարեւելք յառաջացաւ: Սաւաթինիքի ա-
րեւելակողմը եւ Քուրթովիանի հարաւարեւե-
լակողմը մեր յարձակողականը կը յառաջդիմէ:
Նիէմէնի հարաւակողմը թշնամին լքեց գետը
մինչեւ Թուլազի-Սափիէցիքի գիծը: Հարաւ-
արեւել. ռազմաթատրին վրայ Փրզէմիլի կռիւ-
ներուն մէջ 33,805 Ռուս գերի վարուեցան:
Արեւելակողմը թշնամին վանուեցաւ Մոցիքայի
հիւսիսարեւմտակողմը մինչեւ Վիցիա: Լինսին-
կընի բանակէն հատուածներ անցան Տնիեսթեր
գետը Յուրալի մօտ եւ գրաւեցին հիւսիսա-
րեւելեան բարձունքները: Հարաւակողմը թշ-
նամին հետապնդուեցաւ մինչեւ Նովիքա-Քա-
լուց-Թոմացովէ: Գերիներու թիւը կ'անցնի
13,000ը:

Հեռագրալուրեր. Գերման ծովապետու-
թիւնը կը զեկուցանէ թէ ամսոյս 4ին ականա-
ղիւր Ռուս յաճանաւ մը ընկղմեցաւ Գերման ընդ-
ծովեայէ մը ի Փորթ Պալթիկ, 4-5ի գիշերն ալ
Գերման զեկաւորներ յաշոյ յարձակում մը գոր-
ծեցին Անգղիոյ հիւսիսարեւելեան կողմը Հըմ-
պըրի ամրացեալ զետաբերնին եւ նաւային յե-
նակէտ Հէրիճի վրայ, եւ բաւական վնասելէ ե-

տեւ ապահով վորադարձան։— Անցեալները
Լուսովիկսնալէն արշաւող Ֆրանս. 18 սաւառ-
նակներուն 12ը միայն վերադարձան, 2ը գերի
ինկան, մին քանդուեցաւ, իսկ 3ը անյայտ
մնացին։— Գերմանիա կը խոստանայ Ամերիկ-
եան Կըլֆլայթ շոգենաւին համար հատուցում
ընել՝ ցաւ յայտնելով որ անոր դրօշը ժամանա-
կին չէր տեսնուած։ Ուաշինկթընի Գերման
դեսպանը Նախագահ Ուիլսոնէ արտօնութիւն
ստացաւ յատուկ պաշտօնէի մը ձեռամբ Պերլին
զրկելու համար իրենց տեսակցութեան տեղե-
կագիրը։ Նոյն պաշտօնեան Կայսեր պիտի բա-
ցարէ նաեւ Ամերիկեան հանրային կարծիքը
Գերմանիոյ ընդծովեայ պատերազմին վրայ։—
Գերմանեաւստեան ոյժերը Մայիսի մէջ 25,000
քառ. հզմթ. հող շահած են ի Կալիցիա։ Գեր-
ման զինուորները գրաւեալ երկիրներու մէջ
80% մշակած են հողը եւ տեղ տեղ հունձք աւ
քաղած։ Աւստրիոյ ցանքն ալ լաւ կը ներկայաց-
ուի։ Նոյն իսկ Կալիցիոյ մէջ սովորական հունձ-
քին կէսն ապահովուած է։ Աւստրիոյ բոլոր ազ-
նուականները կամաւոր կը գրուին բանակին
մէջ։ Պէրլսթուտ կոմսը ինքնաշարժ կառքերու
վարիչ եղաւ, իսկ որդին պիտի կռուի Իտալա-
ցիներուն դէմ։— Փրզէմիլի մէջ 7,000 գերի,
31 թնդանօթ եւ 30 խորաընկէց առնուած են։
Սթրլիքի առման աւելի կարեւորութիւն կ'ըն-
ծայուի, քանի որ երկաթուղիի 12 գիծեր կը
միանան հոն։— Վիէնայի թրամուէյի ընկ.ը
որոշեց կիներ կառուղի դնել։ Ամսոյս սկիզբը
նոյն քաղաքին մէջ հիմնուեցաւ «Դափնի Մեր
Հերոսներուն» հաստատութիւնը, որու նպա-
տակն է մետաղեայ պսակներ չինել եւ պատ-
շաճ վայրեր դնել ի նշան երախտագիտութեան՝
հայրենիքի պաշտպան հերոսներու հանդէպ,
նպաստողին մէկ տերեւ տալով եւ հասոյթը
զինուորներու այրիններուն ու որբերուն յատկա-
ցնելով։— Սոֆիա-Տէտէաղաճի Պուլկարական
առաջին կառախումբը անցեալ երկուշաբթի մեկ-
նեցաւ։ Պուլկարի մինչեւ ամսոյս կէսը 350
միլիոն Ֆրանք պիտի ստանայ Գերման փոխա-
ռութիւնէն։ Յարք ընդունած է 130 միլիոն մարք։
Մայիս 31ին Քառեակ Համաձայնութեան կողմէ
նոր ծանուցագիր մը ստացաւ, որով կ'առա-
ջարկուի 1912ի Սերպսկապոլկար պայմանագրով
որոշուած Մակեդոնիան իրեն տալ, Վիճելի տեղե-
րու ժողովրդին կամքն հարցնել, Սէրէզ, Տրամա

ե Գալալա քաղաքները վերադարձնել, նաեւ
Տպրուճան առանց Սիլիսթրէի եւ Թուրքաքանի։
Համանման ծանուցագիր մը եւս Ռումանիա
ստացաւ։ Բայց Թուրան մեր պաշտօնակիցը կ'ի-
մանայ գրեթէ ստուգապէս թէ երկու կառավա-
րութիւններն ալ երկար խորհրդածութենէ ետեւ
որոշեցին չչեղիլ չէզոքութենէ, եւ թէ սակայն
նոր ծանուցագրեր պիտի չուշանան։— Պուլկար
թերթեր Սերպ արշաւանք մը կը ծանուցանեն
դէպ Սկպանիա եւ կը հաւաստեն թէ Աւստրիոյ
ճնշման տակ նախապէս լքուած երկու վայրեր,
Փոտկարէց եւ Փիսքոփէա, վերագրուած են ար-
դէն։— Իտալական ընդհ. սպայակոյտը որոշած
է աւարտած գործողութիւններ միայն հրատա-
րակել իսկ նաւային գործողութիւններն աւելի
ուշ պիտի հրատարակուին։ Նաւատորմը սպա-
սողական գիրք պիտի բռնէ Անգղիականին նման։
— Սըր Էս. Կրէյ երկշաբաթեայ արձակուրդ մը
պիտի առնէ, կ'ըսուի, աչքերն հանգչեցնելու
համար։ Իրեն պիտի փոխանորդէ առժամաբար
Լորտ Բրու օգնութեամբ Լորտ Լէնստաունի։
Տէվընշիրի դուքսը Անգլ. ծովապետութեան
քաղաքային Լորտ անուանուեցաւ։— Կիներու
պատգամաւորութիւն մը Զուիցերիոյ նախագա-
հին մատոյց կ'ներու խաղաղութեան միջազգ.
համաժողովին որոշումները, որոնց մին է թէ
Զուիցերիա միջնորդելու է խաղաղութեան վե-
րահաստատման համար։ Նախագահը պատաս-
խանեց թէ Զուիցերիա պատրաստ է, բայց դեռ
հասած չէ յարմար ժամը։

Ն Ե Ր Ք Ի Ն

Օտլ. Ընդհ. Բանակեցոյի զեկոյցներ. Մա-
յիս 19/1 Յունիս. Երէկ գիշեր մեր ձախ թեւի
զինուորները յարձակմամբ առին այն խրամները
զորս թշնամին մեծաքանակ ռազմանիւթ վատ-
նելով ամրացուցած էր Սէտտ իւլ Պահրի գիւմաց։
Այդ խրամները որ միշտ կը պաշտպանուէին
թշնամի մարտանաւերուն ազդու կրակով՝ քան-
դուեցան ամբողջովին։ Անատոլուի մեր մարտ-
կոցները երէկ, առանց թշնամի մարտանաւերու
կրակին ենթարկուելու, ազդուապէս ուժակու-
ծեցին Սէտտ իւլ Պահր գտնուող թշնամի զիւ-
րերը։ Արը Պուրնուի մէջ կարեւոր գործողու-
թիւն մը չեղաւ։ Մեր հրետանիին կրակը Իզմի-

րի հարաւային եզրը Գուշ Ատայի դիմաց անցեալ օր խրած Ֆրանս . փոքր յաժանաւու մը մէջ հրդեհ մը յառաջ բերաւ : Ի վերջոյ թշնամի երկու ծովառմբակիրներ օգնութեան փութալով աղատեցին ու հեռացուցին զայն : Ֆրանս . էրնեսք Ռընան յաժանաւը երէկ ուժակոծեց մեր բաց նաւահանգիստներէն Հայֆայի Գերման հիւպատոսարանը : Մեր ջոկատներէն մին 15-16ի գիշերը Սուէզի ջրանցին մէջ Աճը Կէօլի վրայ Անգլ . փոքրիկ նաւ մը գրաւեց եւ մեքենաներն ու կաթանները քանդեց : Ուրիշ ջոկատ մը ազդու կրակ մը բացաւ գիշերայն ջրանցէն անցնող փոխադրանաւու մը դէմ , որ տկար դիմադրութիւն մը միայն ըրաւ :

Մայիս 20/2 . Տարտանէլի ճակատին եւ թշնամութիւններու միւս թատրերուն վրայ յիշատակելի գործողութիւն մը չկատարուեցաւ :

Մայիս 21/3 . Տարտանէլի ճակատին վրայ հետեւակազօրաց եւ թնդանօթածիգներու թիկն կրակ մը միայն փոխանակուեցաւ : Ասիական եւ գերքի մեր մարտկոցները յաջողապէս կը ուժակոծեն Սէտտ իւլ Պահր գտնուող թշնամի դիրքերը :

Մայիս 22/4 . Տարտանէլի ճակատին եւ միւս ճակատներուն վրայ կարեւոր գործողութիւն մը տեղի չունեցաւ :

Մայիս 23/5 . Տարտանէլի ճակատին վրայ Սէտտ իւլ Պահրի շրջանակին մէջ գտնուող թըշնամին վերջին օրերս հասած իր օգնական ոյժերուն ապակներով լրջօրէն կը յարձակի երէկ կէսօրէ ի վեր : Բայց մեր հակադարձակումներուն շնորհիւ ետ մղուեցաւ ու վանուեցաւ յաջողութեամբ : Յարգ գրաւած ենք 5 խորաընկէց : Այսօր ալ ճակատամարտը կը շարունակէ մեզի նպաստաւոր կերպով : Ասիական եզերքի մեր մարտկոցները , ամէն անգամ որ նպաստաւոր դիրք գտնեն , ազդուօրէն կը ուժակոծեն թըշնամին յարձակողական զօրաթիւերը , թնդանօթածիգները եւ մարտանաւերը : Ռուս մը դպաւ Ֆրանս . Պրիւի զբահապատ յաժանաւին : Արը Պուրնուի մէջ կարեւոր գործողութիւն մը չեղաւ : Մայիս 17/30ին Գերման ընդծովեայ մը մուծը կոխելէն ետեւ զարկաւ ու ընկղմեց թըշնամի մարտանաւ մը Պոզապպա (Սթրաթիոն) կղզիին շրջակաները , Լեմնոսի հարաւակողմը : Կարելի չեղաւ ճշտիւ իմանալ թէ ի՞նչ տիպի կը կը պատկանէր ընկղմած մարտանաւը : 21-22/3-4ի գիշերը պայթում մը լսուեցաւ Իզմիրի դի-

մաց գտնուող Բէօսթէն եւ Հէքիմ կղզիներուն միջեւ , յետոյ ընկղմեցաւ Ֆրանս . Քասապիանիս ականախոյզ նաւը եւ բեկորները Իզմիրի եզերքն ինկան :

Մայիս 24/6 . Տարտանէլի ճակատին վրայ Սէտտ իւլ Պահրի շրջանակին մէջ Մայիս 22ի կէսօրէն ի վեր բովանդակ գծին վրայ շատ լրջօրէն եւ նախ թշնամիին յարձակումով սկսած բռնն ճակատամարտը գրեթէ երկու օր տեւեց , եւ մեր յաջողութեամբ վերջացաւ այս առաւօտ կանուխ մեր աջ թեւին հակադարձակումներուն եւ մեր սպաններուն ու զինուորներուն մեծ գործունէութեան ու անձնուիրութեամբ լեցուն քաջասրտութեան շնորհիւ : Թշնամին ցիրուցան ըլլալով իր նախկին դիրքերը քշուեցաւ շատ մեծ կորուստներ կրելէ ետեւ : Երէկէ մինչեւ այս առաւօտ 17 խորաընկեց , մեծաքանակ զէնք եւ ռազմանիւթ գրաւեցինք : Թշնամին , նախ մեր ձախին դէմ փորձուած իր ապարդիւն յարձակման մէջ ետ մղուելով , ուղեց բոլոր ոյժով մեր աջ կողմին վրայ յարձակիլ : Բայց ստիպուեցաւ ի վերջոյ քաշուիլ , տեսնելով որ մեր հակադարձակումներուն առջեւ այլեւս անկարող է շարունակել իր յուսահատական յարձակումը : Երէկ գիշեր Արը Պուրնուի մէջ թշնամին յուսահատօրէն մեր աջ թեւին վրայ յարձակեցաւ ուսմը արձակելով , բայց նոյն կերպով ետ մղուեցաւ կորուստներ կրելով :

Մայիս 25/7 . Տարտանէլի ճակատին վրայ Արը Պուրնուի մէջ մեր հրետանին երէկ քանդեց այն դիրքը զոր թշնամին պատրաստած էր ուսմը նետելու համար , նաեւ անոր շրջակայ խրամները : Սէտտ իւլ Պահրի մէջ թշնամին , երկու օրէ ի վեր յարձակելու համար իր բովանդակ ոյժը գործածելուն հակառակ , դարձեալ իր դիրքերը քշուեցաւ աղետալի վախճան մը կրելով , եւ դեռ այս ազդեցութեան տակ գտնուելով ցարդ ունէ շարժում չփորձեց եւ ունէ գործունէութիւն ցոյց չտուաւ : Երկի մեր Ասիական մարտկոցները յաջողութեամբ ուժակոծեցին Սէտտ իւլ Պահրի շրջակաները ցիրուցան վիճակի մէջ գտնուող թշնամի զօրքերը եւ անոնց հրետանիի դիրքերը : Լոռութեան մատուցին նաեւ թշնամի մարտկոց մը : Երէկ առաւօտ թշնամի երկու յաժանաւեր , ապարդիւն կերպով ուժակոծելէ ետեւ Միտիլիի դիմաց Տիքիլի հարաւակողմը Այանոս անուն վայրը , զինուորով լեցուն շոգեմակոյկ մը զրկեցին նաւահանգիստը՝ հոն գտնուող մակոյկները հաւաքել փորձելու համար : Սակայն շոգեմակոյկը ցամաքէն իր դէմ ուղղուած կրակէն փախչելու պահուն խրեցաւ : Յաժանաւերն անոր զինուորները ուրիշ մակոյկներով իրենց մէջ առնելէ ետեւ ընկղմեցին զայն իրենց կրակով եւ յետոյ հեռացան :

Մուսիկներն ի Միլիյէի և Սուրբան Հիւսարի նաւազներուն մէջմէկ ոսկի ժամացոյց նուիրուեցաւ Կայսեր կողմէ, Պոլիս-Գահիրէի օդանաւային ուղեւորութեան հերոսներէն հարկւրապետ Սալիմ եւ Քէմալ պէյերուն, նաեւ Նուրի պէյի նաւուզիդ Իսմ. Հագգը պէյի ալ նոյն ուղեւորութեան յատուկ շքադրամ: — Էտիրնէգափուի դուրսը մասնաւոր գերեզմանոց մը յատկացուեցաւ Օսմ. նահատակներու եւ յիշատակարանի մը յատագիծ պատրաստուեցաւ, որու համաձայն կեդրոնը պիտի ըլլայ ազօթատեղի մը եւ շուրջը ծաղկի ածունիք: — Անցեալ ուրբաթ Օսմ. ընդոժկայ մը եկաւ հոս: Նոյն օր Թանիս Թրանս. օրաթերթ մը սկսաւ հրատարակել Հիշալ անուամբ եւ Թրքութիւնը օտարներու ծանօթացնելու նպատակով:

Ներածեալ ապրանքներու մաքան առհարիւր 30ի բարձրացաւ: Զին. իշխանութիւններու պէտքին ծառայող բաներու մաքսին կէսը կրնայ ապրանքով առնուիլ: — Պետական Խորհուրդը որոշեց կրթական եւ բարեգործական հաստատութիւններու շէնքերը կալուածատուքէ ղեքծ թողուլ, բայց ոչ՝ անոնց հաստութարեք կալուածները: Նմանապէս որոշեց 100 փարա լուսաւթեան տուրք գանձել Բերայի եւ այլ կողմերու խաներու և ավարթմաններու վարձու սենեակներուն իւրաքանչիւրէն: — Երկրագործական նսւխարարութիւնը այգեպաններուն կը պատուիրէ «միլիտ» հիւանդութեան դէմ պղնձի ծծմբատ և կրի խառնուրդ սրսկել որթերուն վրայ՝ անոնց ծաղկելէն առաջ եւ ետքը: Խառնուրդն է իւրաքանչիւր արտաւարի համար 90 քաշ ջուր եւ 1-2 քաշ պղնձի ծծմբատ, որու վրայ յետոյ պէտք է աւելցնել մեղմով՝ 10 քաշ ջուրի մէջ մարուած 1 քաշ կիր: Նիւթերը կը վաճառուին երկրագործական Դրամատան ճիւղերու կողմէ մէծիտը 20ի հաշուով քիրն 9 եւ 2 դահիւս: — Վկայեալ օտար եւ Օսմ. ամէն դայեակներ հրաւիրուած են իրենց վաւերագրերով, եւն. մինչեւ 10 օր ներկայանալ Առողջապահական վերատեսչութեան քննիչ յանձնաժողովին: — Նոր օրէնքի մը համաձայն բանակի հրամանատարներ եւ փոխանորդներ պատերազմի պահուն արտօնուած են ի հարկին զիւղերու եւ քաղաքներու ժողովուրդը զատ զատ կամ խմբովին այլուր ղրկել կամ բնակեցնել եւ ամենաբոլոր պատիժներով նսւածել կառավարական տնօրէն-

նութիւններու դէմ ցուցուած ամէն ընդդիմութիւն:

«Օսմ. Աւանդ Կալուածոց» անուն դրամատան ընկ. մը վաւերացաւ: Ունի 440,000 ոսկի դրամադրուիս եւ 99 տարւոյ պայմանաժամ: — Պաղատի գծին նոր մէկ մասն ալ, 62 հզմթ., շահագործուիլ սկսաւ Միջագետքի մէջ: — Օսմ. վիրաւորներու համար նոր նուիրատուութիւններ ծանուցուեցան այլեւայլ քաղաքներէ: Տէօյէ Պանք 250 ոսկի եւս նուիրեց, 100 ալ կարօտ ընտանիքներու համար: Աւստրեան Կարմիր խաչը 20,000 քուրանի պիտոյք ղրկեց: — Թուրքիոյ պտուղի տարեկան արտածումը կը ներկայացուի սապէս. Կաղին եւ ընկոյզ 1 միլիոն դահ., չոր թուզ 600,000, նարինջ եւ մանտարին 500,000, արմաւ նոյնչափ, ձիթապտուղ 250,000 չամիչ նոյնչափ, ուրիշ թարմ պտուղներ 150,000, նուշ եւ պիստակ 100,000, ուրիշ չոր պտուղներ 80,000, չոր ծիրան 20,000, Հարըպ 20,000:

Աւեսարանական. Փրոֆ. Պէզճեան կը հեռագրէ շաբաթ օրուան թուականով թէ նոյն օր ճամբայ ելաւ մայրաքաղաքս գալու համար: — Աղջկանց Ամերիկեան Գոլէճը Մայիս 28ին 7 աշակերտի վկայական տուաւ, երէկ ալ 12 ուրիշներու: — Տարսոնի Գոլէճին նախագահ Տր. Բրիսթիի գուստրը, Միսիս Լ'ոճըրս, Ապրիլ 29ին ամուսնացած է գոլէճին Ամերիկացի ուսուցիչ Մր. Նիւթի հետ: — Մր. Էսքըն Զէմպըրս ամերիկայի մէջ աւարտած է իր աստուածաբանութեան ընթացքը՝ դրամական գումար մը շահելով իրեն և մրցանակ, որով յառաջիկայ տարի հաւանօրէն իր ուսումն յառաջ պիտի տանի Հարվարտի մէջ:

Հայկական. Պատրիարք Հօր կողմէ վարդապետ մը այցելեց եւ խրատուեց Գատրեկայի և Զիյնէպ Հանըմի հիւանդանոցներուն մէջ դարմանուող Օսմ. զինուորները: — Ազգ. Հիւանդանոցի համար սկսած հանգանակութիւնը ցարդ 300 ոսկի միայն արտագրեց: — Իզմիրի մէջ մեռաւ Ասպետ Գէորգ Պուպի, որ միջպզգային համբաւ կը վայելէր իր բարձր դիրքով եւ կենցաղագիտութեամբ: Հմուտ էր Հայերէնէ գատ Թուրքերէնի, Թրանսերէնի եւ Յունարէնի, եւ այս ամէն լեզուներով դարմանականներ խօսուեցան իր վրայ:

اوده‌اير هفت‌لق غزته — درسعادتده بايبل هاوسده

مدير مسئول — ساموئل ك. وارزابدیان

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. ՄԱՏՅԵՆՈՍԵԱՆ

Պայպը Հառուս, Կ. Պոլիս